

ترجمه به عنوان ابزار آموزش انگلیسی برای اهداف ویژه: ارائه چارچوبی منعطف برای طراحی تمرین

پگاه ضیائی^۱، زهره قرائی^۲

(دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۲۶ - پذیرش: ۱۴۰۱/۲/۷، نوع مقاله: پژوهشی)

چکیده

ناکارآمدی‌های روش دستور - ترجمه برای آموزش زبان‌های زنده دنیا و با هدف ایجاد ارتباط واقعی باعث شد روش‌های ارتباطی ظهور کنند و ریشه همه ناکارآمدی‌ها به ترجمه و استفاده از زبان مادری نسبت داده شد. با این حال و با وجود مطرود شدن ترجمه و زبان مادری، از دهه آخر قرن بیستم، توجه برخی صاحب‌نظران به کارکردهای ترجمه در آموزش زبان و به‌ویژه در *انگلیسی برای اهداف ویژه* جلب شد. با وجود اینکه تألیفات متعددی به کارآمدی تمرین‌های ترجمه اذعان داشته‌اند، اما غالباً در هر مطالعه به یک یا تعداد محدودی ویژگی تمرین ترجمه اشاره شده یا درباره کارآمدی آن‌ها کلی‌گویی شده است. در این مطالعه بین رشته‌ای، پس از بررسی این مطالعات و استخراج ویژگی‌ها و استانداردهای برشمرده‌شده، با تلفیق، تکمیل و بسط این ویژگی‌ها چارچوبی منعطف برای استفاده از زبان مادری و ترجمه در تمرین‌های *انگلیسی برای اهداف ویژه* ارائه شده است. سپس، با طراحی یک نمونه تمرین، سازوکار آن شرح داده شده است. با توجه به اینکه عمده تمرین‌های ترجمه در کتب *انگلیسی برای اهداف ویژه* در ایران با دستورالعمل تکرارشونده «متن زیر را ترجمه کنید» ارائه می‌شوند، به نظر می‌رسد از قابلیت‌های مختلف تمرین‌های ترجمه در آموزش ویژگی‌های ژانر، بهبود مهارت‌ها، تثبیت محتوا و (خود) ارزیابی استفاده نمی‌شود. بنابراین این مطالعه می‌تواند در طراحی تمرین‌های ترجمه راهگشای مؤلفان مواد آموزشی باشد.

واژه‌های کلیدی: تمرین ترجمه، انگلیسی برای اهداف ویژه، ویژگی‌های ژانر، چارچوب، پیکره، ترجمه معکوس

۱. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد رشته آموزش زبان انگلیسی، گروه انگلیسی، دانشکده ادبیات و زبان‌های خارجی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران.

۲. استادیار مطالعات ترجمه، گروه انگلیسی، دانشکده ادبیات و زبان‌های خارجی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران (zgharaei@kashanu.ac.ir)، نویسنده مسئول.

Translation as a Teaching Tool in English for Specific Purposes (ESP): Toward a Flexible Framework for Designing Translation Activities

Pegah Ziyaei¹, Zohreh Gharaei²

Received: 16/01/2022, Accepted: 27/04/2022

Abstract

The inefficiencies of Grammar Translation Method in meeting the needs of language learners whose aim was learning living languages and being able to establish real communication led to the emergence of communicative methods and, consequently, the roots of all inefficiencies were attributed to translation and the use of mother tongue. However, since the last decade of the twentieth century, some scholars in the field have turned attention to the functions of translation in language teaching in general and in *English for Specific Purposes (ESP)* in particular. Although many publications have acknowledged the effectiveness of translation exercises, in each study one or a limited number of features for translation exercises have been referred to, and some studies have sufficed to make general claims regarding their effectiveness. In this interdisciplinary study, after extracting the standards counted for translation exercises in the literature, they were blended, expanded on and completed to form a flexible framework for the design of exercises using mother tongue and translation. Afterward, using the framework, one sample exercise was designed and its mechanism was elaborated on to serve as a practical example. Considering that the majority of translation exercises of specialized English books in Iran are presented using the repetitious instruction “Translate the following text”, the full potential of translation exercises in teaching/learning genre conventions, improving language skills, consolidating the knowledge of subject matter, and (self)assessing skills has not been actualized. Therefore, this study can be helpful for materials developers in the design of translation exercises.

Keywords: translation exercises, English for Specific Purposes (ESP), genre conventions, framework

-
1. M.A. in TEFL, Department of English, Faculty of Literature and Foreign Languages, University of Kashan, Kashan, Iran
 2. Assistant Professor of Translation Studies, Department of English, Faculty of Literature and Foreign Languages, University of Kashan, Kashan, Iran (zgharaei@kashanu.ac.ir), (Corresponding Author)

مقدمه

از ابتدای قرن بیستم میلادی و همگام با تغییراتی که به تدریج در جوامع رخ داد، جمعیت زبان آموز نیز شاهد تغییراتی بود. آغاز مهاجرت‌های گروهی به آمریکا، گسترش تجارت بین‌المللی و افزایش علاقه به جهانگردی از عواملی بودند که زمینه‌ساز تحول در زبان‌آموزی، هم به لحاظ گستردگی و هم از نظر چگونگی، شدند (کوک^۱، ۲۰۰۳). پیش‌تر زبان‌آموزی عمدتاً منحصر به طبقه نخبه و اشراف بود و زبان‌های مورد تقاضا زبان‌های زنده و پر کاربرد نبودند، بلکه لاتین و یونانی باستان آموزش داده می‌شد. این زبان‌ها با هدف خواندن متون کلاسیک و با روش دستور - ترجمه^۲ آموخته می‌شدند. از آنجا که هدف خواندن و درک مطلب بود، متون در اختیار زبان‌آموز قرار می‌گرفت، واژگان و اصطلاحات با معادلشان به زبان مادری فراهم می‌شد و نکات دستوری متن هم توضیح داده می‌شد. زبان‌آموز می‌بایست واژگان و نکات دستوری را فرا گیرد و متن را به زبان مادری ترجمه کند. ترجمه درست به زبان مادری معیاری مهم در ارزشیابی یادگیری قلمداد می‌شد. با تغییراتی که جوامع مختلف در قرن بیستم شاهد آن بودند، نیاز زبانی افراد نیز تغییر کرد، چراکه زبان‌آموزان با هدف برقراری ارتباط واقعی با دیگر جوامع اقدام به زبان‌آموزی می‌کردند. استفاده از همان روش دستور - ترجمه، این بار برای تدریس زبان‌های زنده و در جهت رفع نیازهای ارتباطی و واقعی زبانی، باعث شد ضعف‌های آن پدیدار شوند. در پاسخ به این ناکارآمدی‌ها، روش‌های جایگزین و به‌ویژه رویکرد ارتباطی^۳ ظهور کردند و ریشه همه ناکارآمدی‌ها به استفاده از زبان مادری و ترجمه نسبت داده شد. همین امر باعث شد که استفاده از ترجمه در آموزش زبان تا چند دهه مطرود شمرده شود.

دهه آخر قرن بیستم انتشار تألیفات علمی را شاهد بود که توجه صاحب‌نظران این حیطه را به کارکردهای ترجمه در آموزش زبان جلب می‌کرد و آن‌ها را به بازنگری دیدگاهشان درباره استفاده از زبان مادری و ترجمه فرامی‌خواند، سیری که در دو دهه آغازین قرن حاضر اوج گرفت. جریانی که بازگشت ترجمه به آموزش زبان را به دنبال داشت، در انگلیسی برای اهداف ویژه^۴ تأثیرگذارتر عمل کرد، به‌طوری که مازیکی^۵

1. Cook
2. Grammar-Translation Method
3. The Communicative Approach
4. English for Specific Purposes (ESP)
5. Mažeikienė

(۲۰۱۸) از آن به عنوان «چرخش ترجمه‌ای»^۱ یاد می‌کند. در توضیح این امر می‌توان به دو دلیل عمده اشاره کرد. اول اینکه ترجمه نیاز واقعی بسیاری از زبان‌آموزان/انگلیسی برای اهداف و ویژه است (مدریا^۲، ۲۰۱۲). برای مثال، در انگلیسی برای اهداف دانشگاهی^۳ بسیاری از زبان‌آموزان نیاز دارند متون را از زبان انگلیسی بخوانند یا ترجمه کنند؛ همچنین، در مقاطع تکمیلی نیازمند ترجمه متون علمی به انگلیسی هستند. دلیل مهم دیگر در تقابل با رویکرد ارتباطی و اهداف آن رخ می‌نمایاند. از نظر کایروبوکیا^۴ (۲۰۱۸)، آنچه در آموزش زبان به رویکرد ارتباطی معروف است و از منظر تاریخی می‌توان آن را پاسخی به ناکارآمدی‌های روش دستور - ترجمه قلمداد کرد، به دنبال ایجاد توانش ارتباط میان زبان‌آموزان است. مادامی که زبان‌آموز قادر است ارتباط برقرار کند و مقصود خود را منتقل کند، وجود اشکالات زبانی مشکل تلقی نمی‌شود. حال آنکه، در بسیاری از موارد، انگلیسی برای اهداف و ویژه با موضوعات تخصصی سروکار دارد که در آن صحت و درستی در انتقال پیام اهمیت بسیاری دارد. بنابراین، کایروبوکیا معتقد است حتی اگر در آموزش زبان به طور عمومی بتوان با این قسم تجویزهای رویکرد ارتباطی پیش رفت، این توصیه‌ها لزوماً در انگلیسی برای اهداف و ویژه مؤثر واقع نمی‌شوند. به اعتقاد کاوالیاسکین و کامینسکین^۵ (۲۰۰۹) و کیک - درگس^۶ (۲۰۱۴)، ترجمه همان ابزاری است که به صحت، درستی و وضوح در زبان‌آموزی کمک می‌کند.

با وجود اینکه تمرین ترجمه جزئی از اکثر کتاب‌های انگلیسی برای اهداف و ویژه در ایران است، اما به نظر می‌رسد در بیشتر این تألیفات از قابلیت آموزشی این تمرین‌ها استفاده لازم نمی‌شود و در بسیاری موارد گزیده‌ای با دستورالعمل تکرارشونده «متن زیر را ترجمه کنید» برای ترجمه داده شده است.^۷ حال آنکه لازم است برای بهره‌مند شدن از قابلیت‌های

1. translational turn

2. Medrea

3. English for Academic Purposes (EAP)

4. Chirobocea

5. Kavaliauskienė & Kaminskienė

6. Kic-Drgas

۷. گفتنی است که نویسندگان در پژوهشی مرتبط با پژوهش حاضر، کتب انگلیسی برای اهداف دانشگاهی

رشته‌های مختلف را که در بازه‌ای سی ساله (دهه‌های هفتاد، هشتاد و نود) در انتشارات دانشگاهی ایران

به چاپ رسیده از نظر تمرین‌های ترجمه بررسی کرده‌اند. از آنجا که در زمان نگارش مقاله حاضر

نتایج آن مطالعه هنوز به چاپ نرسیده است، تنها به ذکر این نکته بسنده می‌شود که در کتاب‌های نسل

سوم انتشارات سمت از این نظر رویه‌ای نظاممندتر و هدفمندتر مشاهده شد.

این تمرین‌ها با گستره آن‌ها آشنا شد و با در نظر گرفتن نکات آموزشی و اهداف مورد نظر آن‌ها را روشمند طراحی کرد. در این مقاله، برآنیم تا با تلفیق ویژگی‌هایی که در تألیفات بین‌المللی برای این تمرین‌ها بر شمرده‌اند و با بسط و پروراندن آن‌ها چارچوبی منعطف برای طراحی تمرین‌های ترجمه ارائه دهیم.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

تأملات نظری درباره کارکرد ترجمه

با مروری بر تألیفات مرتبط می‌توان به کاربردهایی پی برد که صاحب‌نظران برای تمرین‌های ترجمه در آموزش زبان بر شمرده‌اند. راس^۱ (۲۰۰۰)، کاوالیاسکین و کامینسکین (۲۰۰۹)، و لئوناردی^۲ (۲۰۰۹)، که همگی به اهمیت ترجمه در بافت/انگلیسی برای اهداف ویژه پرداخته‌اند، نقش مثبت ترجمه را تا بدان جا می‌دانند که از آن به عنوان «مهارت پنجم» در آموزش زبان یاد می‌کنند. یادگیری و تثبیت نکات واژگانی و دستوری (آتکینسون^۳، ۱۹۸۷؛ کایروبوکیا، ۲۰۱۸؛ راس، ۲۰۰۰؛ کاوالیاسکین و کامینسکین، ۲۰۰۹؛ کیک - درگس^۴، ۲۰۱۴)، تمرکز بر انتقال زبانی مثبت و منفی (کایروبوکیا، ۲۰۱۸؛ لئوناردی^۵، ۲۰۰۹)، تثبیت دانش محتوایی (کایروبوکیا، ۲۰۱۸؛ کیک - درگس، ۲۰۱۴) و ارزیابی هر چهار مهارت (لئوناردی، ۲۰۰۹) از جمله کارکردهایی هستند که برای تمرین‌های ترجمه در آموزش انگلیسی برای اهداف ویژه بر شمرده‌اند.

یکی از مطالعاتی که در این زمینه منتشر شده است مقاله ترابر^۶ (۲۰۱۴) است. او بر این باور است که در درس‌های انگلیسی تخصصی می‌توان با استفاده از تمرین‌های مناسب ترجمه اصول پایه‌ای زبان را آموزش داد. برای این منظور، فرایندی چندمرحله را پیشنهاد می‌دهد. به اعتقاد او، در مواجهه با زبان آموزان مبتدی ابتدا باید اقلام واژگانی اسم، فعل، صفت و قید را از طریق ترجمه به زبان آموزان آموزش داد. سپس می‌توان به آموزش گروه‌ها (گروه اسمی، فعلی و غیره) و مرز بین آن‌ها پرداخت و، در نهایت، از رهگذر تمرین‌های ترجمه توجه فراگیران را به نهاد و گزاره جلب کرد.

1. Ross
2. Leonardi
3. Atkinson
4. Kic-Drgas
5. Leonardi
6. Tarabar

کیک - درگس (۲۰۱۴) هم که ترجمه را «مهارت پنجم» می‌داند، معتقد است از طریق تمرین‌های مناسب ترجمه می‌توان آموزش زبان تخصصی را بهینه‌سازی کرد. از نظر او، بهتر است پیش از ترجمه نکاتی مانند ویژگی‌های ژانر^۱ برجسته شوند. به علاوه، با توجه به هدف تمرین و ماهیت درس، می‌توان از قسمت پیش ترجمه برای جلب توجه زبان‌آموز به مواردی نظیر فرستنده و دریافت‌کننده پیام استفاده کرد یا می‌توان پیش از ترجمه از استراتژی‌های خواندن بهره برد. همچنین، فعالیت‌هایی مانند مرور متن، بیان خلاصه‌ای از محتوا در هر دو زبان، تهیه فهرستی از واژگان تخصصی و حدس معانی واژگان ناآشنا را می‌توان در قسمت پیش ترجمه گنجاند. تمرین‌های ترجمه معکوس، استفاده از پیکره‌های موازی و مقایسه‌ای در طراحی تمرین‌های ترجمه از دیگر پیشنهادهاست. لایوسا و کلورتین^۲ (۲۰۱۵) و مارینو^۳ (۲۰۱۶) هم به استفاده از متون موازی اشاره دارند و معتقدند می‌توان آموزش ویژگی‌های واژگانی و دستوری متن را با استفاده از این متون و بر مبنای بررسی‌های مقابله‌ای و مقایسه‌ای انجام داد. از نظر کیک - درگس (۲۰۱۴) متنی که برای ترجمه استفاده می‌شود باید واقعی و ساده‌نشد باشد مگر اینکه زبان‌آموزان بسیار مبتدی باشند. در گام‌های اول، هدف ترجمه جملاتی است که اصطلاحات تخصصی دارند. به علاوه، در همین مراحل اولیه، ترجمه تعاریف این اصطلاحات تخصصی نیز مورد نظر است. سپس می‌توان از زبان‌آموزان خواست متونی را که چند هفته قبل ترجمه کرده‌اند ترجمه معکوس و با متن اولیه مقایسه کنند.

در همین راستا، ژانگ و گا^۴ (۲۰۱۴)، با اذعان بر ناکارآمدی آموزش مهارت‌های زبانی به صورت مجزا، به اهمیت استفاده از تکنیک‌هایی می‌پردازند که مهارت‌ها را با هم ادغام کنند. از نظر ایشان، تمرین‌های ترجمه، به طور عام، و ترجمه معکوس، به طور خاص، کارآمد هستند. طبق پیشنهاد آن‌ها، مدرس متن را به زبان مادری ترجمه کند و ترجمه را در اختیار دانشجویان قرار دهد تا ترجمه معکوس انجام دهند. سپس ترجمه معکوس را با متن اولیه مقایسه کنند و تفاوت‌ها و شباهت‌ها را به بحث بگذارند. آن‌ها معتقدند تمرین‌های خواندن مثل پرسش‌های درست/غلط، سؤالات چهارگزینه‌ای، و پرسش‌هایی که راجع به ایده اصلی متن هستند همگی مفیدند، اما تنها به معنا متمرکزند. حال آنکه، در تمرین‌های

1. genre conventions
2. Laviosa & Cleverton
3. Marinov
4. Zhang & Gao

ترجمه تمرکز بر فرم و معنا هر دو و البته ادغام تمام مهارت‌ها امکان‌پذیر است. کاوالیاسکین و کامینسکین (۲۰۰۹) هم رویه مشابهی را پیشنهاد داده‌اند، با این تفاوت که زبان‌آموزان به دو گروه تقسیم شوند و ترجمه اولیه هم توسط یکی از گروه‌های زبان‌آموز انجام شود. کایروبوکیا^۱ (۲۰۱۸) هم ضمن تأیید مزایای تمرین‌های ترجمه اذعان می‌دارد که گرچه از اواسط قرن بیستم تا همین دو دهه پیش، ترجمه و استفاده از زبان مادری منزلت خود را در آموزش زبان ازدست داد، اما حتی در همین دوران هم در کلاس‌های زبان خارجی (مخصوصاً زبان‌های غیرانگلیسی) از زبان مادری و ترجمه استفاده می‌شد. او هم به نقش تمرین‌های ترجمه در آموزش واژگان و دستور واقف است و معتقد است این تمرین‌ها ابزاری سودمند برای آموزش پیشوند و پسوند، واژگان مترادف و واژگان چندمعنایی هستند. مازوکی^۲ (۲۰۱۸) هم با تعمق بر مطالعات موجود به جمع‌بندی درباره تمرین‌های ترجمه رسیده است. طبق گزارش او، این تمرین‌ها اگر به‌درستی طراحی شوند به تثبیت نکات زبانی و دانش محتوایی کمک می‌کنند. به‌علاوه، در تقویت مهارت‌هایی مانند مهارت حل مسئله کمک می‌کنند. همچنین، این تمرین‌ها می‌توانند به درک بینافرهنگی و تسهیل ارتباط نیز کمک کنند.

برخی هم تمرین‌های ترجمه را به‌عنوان مکملی برای خواندن قلمداد کرده‌اند. محمود^۳ (۲۰۰۶) و کایروبوکیا (۲۰۱۸) پیشنهاد می‌کنند از ترجمه به‌عنوان فعالیت بعد از خواندن استفاده شود. کایروبوکیا معتقد است از این راه می‌توان هم به نکات دستوری و هم به نکات واژگانی نظیر چندمعنایی و وندها معطوف شد. به‌علاوه، از رهگذر مقایسه ترجمه و متن اولیه می‌توان بر موضوع انتقال مثبت و منفی نیز متمرکز شد. لئوناردی (۲۰۰۹) نیز با توجه به اینکه ترجمه را مهارتی می‌داند که چهار مهارت اصلی را دربرمی‌گیرد، آن را به‌عنوان راهی برای ارزشیابی دیگر مهارت‌ها قلمداد می‌کند.

مطالعات تجربی

لئوناردی (۲۰۰۹) به بررسی نقش ترجمه در تدریس انگلیسی برای مقاصد تجاری پرداخت. تمرین‌های ترجمه موردنظر او شامل ترجمه به زبان مادری و ترجمه به زبان

1. Chirobocea
2. Mažeikienė
3. Mahmoud

انگلیسی می‌شد. محقق ابتدا به مرور تفاوت‌های بین انگلیسی به عنوان زبان خارجی و انگلیسی برای اهداف ویژه پرداخت تا بر اهمیت استفاده از ترجمه در انگلیسی برای اهداف ویژه تأکید کند. در پژوهش او، تأثیر ترجمه در ارتقای دانش واژگانی، دستوری و فرهنگی نیز بررسی شد. نتایج نشان‌دهنده تأثیر مثبت تمرین‌های ترجمه در زبان انگلیسی برای مقاصد تجاری بود، چرا که به اعتقاد او ترجمه «مهارت پنجمی» است که چهار مهارت اصلی زبان را دربرمی‌گیرد. طبق استدلال او، زبان‌آموزان حین ترجمه قادرند تمرکز بیشتری روی یک یا چند مهارت زبانی به شیوه‌ای مقابله‌ای داشته باشند. به علاوه، ترجمه می‌تواند انتقال فرهنگی را تسهیل کند که نقش حائز اهمیتی در برقراری ارتباط موفق، به ویژه در دنیای تجارت، ایفا می‌کند. توجه به تفاوت‌های واژگانی و ساختاری بین دو زبان، آموزش راهکارهای مفید جهت مدیریت موانع زبانی و یافتن معادل‌های مناسب در دیگر زبان‌ها نیز از دستاوردهای استفاده از ترجمه بود.

برخی پژوهش‌ها به بررسی دیدگاه زبان‌آموزان نسبت به تمرین‌های ترجمه پرداخته‌اند. در رابطه با استفاده از ترجمه و زبان مادری در یادگیری زبان، نیازها و نگرش‌های زبان‌آموزان، فاکتورهای مهمی هستند که باید مورد توجه قرار گیرند. یکی از پژوهش‌هایی که به این مهم پرداخته است، مطالعه کاوالیاسکین و کامینسکین (۲۰۰۷) است. شرکت‌کنندگان این مطالعه، ۴۵ دانشجوی از سه رشته تحصیلی مختلف بودند. داده‌های حاصل از نظرسنجی دیدگاه زبان‌آموزان نسبت به ترجمه ذهنی در فعالیت‌های مختلف کلاسی و میزان زبان مادری مورد نیاز در یادگیری زبان تخصصی از نظر آماری تجزیه و تحلیل شد. نتایج گویای آن بود که تمام زبان‌آموزان دیدگاه مثبتی به کاربرد زبان مادری در یادگیری انگلیسی برای اهداف ویژه داشتند، اما میزان استفاده از آن به مهارت زبانی دانشجویان و موقعیت‌های زبانی وابسته بود.

کاوالیاسکین و کامینسکین (۲۰۰۹) در پژوهشی دیگر، نگرش زبان‌آموزان نسبت به کسب مهارت در ترجمه، نگارش، و خواندن و درک مطلب در انگلیسی برای اهداف ویژه و خودارزیابی آن‌ها از میزان تسلطشان در این مهارت‌ها را بررسی کردند. شرکت‌کنندگان این پژوهش شصت دانشجوی رشته روان‌شناسی بودند. به منظور بررسی دیدگاه دانشجویان، داده‌های نوشتاری (نظرسنجی) و داده‌های گفتاری (مصاحبه) آن‌ها گردآوری و تجزیه و تحلیل شد. براساس داده‌های به دست آمده، اکثر زبان‌آموزان دیدگاه مشترکی به اهمیت مهارت‌های انگلیسی برای اهداف ویژه مانند ترجمه از زبان مبدأ به زبان مقصد، وبلاگ و

خلاصه‌نویسی، و مطالعه متون تخصصی داشتند. به علاوه، از دیدگاه دانشجویان، ترجمه به زبان مادری کم‌اهمیت‌تر تلقی می‌شد. طبق یافته‌های حاصل از خودارزیابی، اکثر زبان‌آموزان مهارت‌های ترجمه خود از زبان انگلیسی به زبان مادری را خوب یا خیلی خوب ارزیابی کردند، اما ترجمه از زبان مبدأ به زبان مقصد دشوارتر تلقی شد. داده‌ها همچنین بیانگر آگاهی دانشجویان از نیاز به بهبود و ارتقای مهارت‌های ترجمه از زبان مادری به زبان مقصد بود. به علاوه، از آنجایی که فعالیت‌های ترجمه نقاط قوت و ضعف افراد در کاربرد زبان را آشکار می‌کند، زبان‌آموزان معتقد بودند برای بهبود مهارت‌های نگارش و خواندن در زبان دوم به آموزش رمزگردانی، ترجمه از زبان مادری به زبان مقصد و بر عکس، نیاز دارند.

در پژوهشی دیگر، ویولتا و گالینا^۱ (۲۰۱۵) به مطالعه نیازهای زبان‌آموزان و دیدگاه آن‌ها نسبت به استفاده از زبان مادری و ترجمه در یادگیری انگلیسی برای اهداف ویژه در موقعیت‌های زبانی مختلف پرداختند. همچنین، خودارزیابی دانشجویان را در مهارت ترجمه از زبان مبدأ به زبان مقصد و برعکس بررسی کردند. دانشجویان پنج رشته تخصصی مختلف در این پژوهش شرکت کردند. براساس یافته‌ها، تمامی زبان‌آموزان به میزانی استفاده از زبان مادری در کلاس‌های انگلیسی برای اهداف ویژه نیاز داشتند، اما مانند یافته‌های مطالعه کاوالیاسکین و کامینسکین (۲۰۰۷)، میزان استفاده از آن به مهارت زبان عمومی زبان‌آموزان، رشته تخصصی آن‌ها، و فعالیت‌های زبانی‌شان بستگی داشت. به علاوه، نتایج این پژوهش تأییدکننده نتایج پژوهش کاوالیاسکین و کامینسکین (۲۰۰۹) نیز است، چراکه دانشجویان اذعان داشتند به ارتقای مهارت‌های ترجمه خود از زبان مادری به انگلیسی نیاز دارند. به عبارت دیگر، زبان‌آموزان در فرایند ترجمه از زبان انگلیسی به زبان مبدأ مشکل چندانی نداشتند، درحالی که ترجمه از زبان مبدأ به انگلیسی برایشان چالش برانگیز بود.

در برخی مطالعات دیدگاه زبان‌آموزان با نگرش مدرسان تلفیق شده است. برای مثال، هدف اصلی پژوهش جانیولوشین و کاوالیاسکین (۲۰۱۵)، بررسی نیاز به ترجمه در سطح متوسط و پیشرفته انگلیسی برای دانشجویان رشته حقوق، بررسی دیدگاه مدرسان و دانشجویان نسبت به کاربرد زبان مادری، و دلایل استفاده از آن بود. در این پژوهش، ۳۲ مدرس غیربومی زبان‌های خارجی برای اهداف ویژه پرسش‌نامه‌ای را درمورد استفاده از

زبان مادری در تدریس زبان خارجی برای اهداف حقوقی تکمیل کردند. نتایج تأییدکننده نیاز به استفاده از ترجمه به عنوان مهارت پنجم در سطح متوسط و پیشرفته در تدریس و یادگیری بود. همچنین، مدرسان و زبان آموزان در مورد اهمیت استفاده از زبان مادری هم عقیده بودند؛ درحالی که در مورد میزان استفاده از آن اختلاف نظر داشتند. به علاوه، مدرسان و دانشجویان درباره فعالیت های مناسب برای استفاده از زبان مادری اختلاف نظر داشتند. مدرسان، استفاده از زبان اول را در توضیح مفاهیم دشوار کارآمد می دانستند، حال آنکه زبان آموزان ترجیح می دادند زبان مادری در معرفی واژگان جدید استفاده شود. باوجود این اختلاف نظر، اکثر مدرسان و زبان آموزان تأثیر مثبت زبان مادری را در بهبود آموزش و یادگیری زبان مقصد و ارتقای تدریس تأیید کردند. از نظر مدرسان، آگاه ساختن دانشجویان از تداخل زبان مبدأ، تسهیل آموزش واژگان فنی، و شفاف سازی مسائل از دیگر دلایل کارآمدی استفاده از ترجمه و زبان مادری گزارش شد.

مطالعات تجربی بالا همگی در خارج از ایران به بررسی کارایی تمرین های ترجمه در انگلیسی برای اهداف ویژه پرداخته اند. به نظر می رسد تنها مطالعه ای که در بافت ایران به این مهم پرداخته است مطالعه آوند^۱ (۲۰۰۹) باشد. او در مطالعه خود به بررسی تأثیر کاربرد ترجمه بر درک مطلب یادگیرندگان ایرانی انگلیسی برای اهداف ویژه پرداخت. شرکت کنندگان این پژوهش، دو گروه از دانشجویان پرستاری و پزشکی بودند که پس از پیش آزمون درک مطلب به دو گروه آزمایش و کنترل تقسیم شدند. آموزش گروه آزمایش از طریق ترجمه شفاهی تقریبی متون صورت گرفت، درحالی که برای تدریس گروه کنترل صرفاً از زبان انگلیسی استفاده شد. پس از هشت جلسه آموزش سه ساعته، برای مقایسه عملکرد دو گروه، شرکت کنندگان در یک آزمون درک مطلب به عنوان پس آزمون شرکت کردند. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده ها بیانگر رابطه ای معنادار بین کاربرد ترجمه و درک مطلب بود. این پژوهش نقش کارآمد ترجمه و استفاده از زبان مادری در آموزش انگلیسی برای اهداف ویژه را نشان داد.

روش پژوهش

چارچوبی از مؤلفه های مورد تأکید در پژوهش های بین المللی برای طراحی تمرین های ترجمه در انگلیسی برای اهداف ویژه تهیه شد. به این منظور، ابتدا مطالعات نظری و تجربی

موجود در زمینه تمرین‌های ترجمه مورد مطالعه و تحلیل قرار گرفت و ویژگی‌ها و استانداردها از مطالعات موجود استخراج شد. این ویژگی‌ها از مطالعات محمود (۲۰۰۶)، کاوالیاسکین و کامینسکین (۲۰۰۹)، لئوناردی (۲۰۰۹)، ترابر (۲۰۱۴)، ژانگ و گا (۲۰۱۴)، کیک-دراکس (۲۰۱۴)، لایوسا و کلورتن (۲۰۱۵)، مارینو (۲۰۱۶) و کایروبوکیا (۲۰۱۸) اقتباس شد. این ویژگی‌ها به اختصار در جدول ۱ درج شده‌اند. برای مطالعه شرح مفصل‌تر این مؤلفه‌ها به قسمت تأملات نظری پیشینه پژوهش مراجعه شود.

با توجه به اینکه غالباً در این مطالعات به یک یا تعداد محدودی از ویژگی‌های تمرین‌های ترجمه پرداخته شده است، و یا کلی‌گویی شده و این تمرین‌ها به‌طور کلی سودمند قلمداد شده‌اند، برای تهیه چارچوب مورد نظر علاوه بر استخراج این ویژگی‌ها و استانداردها، به تلفیق، بسط و پروراندن آن‌ها پرداختیم. سپس، با در نظر گرفتن چارچوب پیشنهادی، یک نمونه تمرین طراحی شد و کارکردهای آن به بحث گذاشته شد.

جدول ۱ پیشنهادهای اقتباس شده از پژوهش‌های موجود برای تمرین‌های ترجمه

پژوهش	مؤلفه مورد تأکید
محمود (۲۰۰۶)	استفاده از ترجمه به عنوان تمرین بعد از خواندن
کاوالیاسکین و کامینسکین (۲۰۰۹)	استفاده از ترجمه برای یادگیری و تثبیت نکات واژگانی و دستوری؛ استفاده از تمرین ترجمه معکوس
لئوناردی (۲۰۰۹)	تمرکز بر انتقال زبانی مثبت و منفی؛ استفاده از ترجمه برای ارزیابی هر چهار مهارت
ترابر (۲۰۱۴)	آموزش دستور (اقدام واژگانی مانند فعل و اسم، مرز بین گروه‌ها، نهاد و گزاره)
ژانگ و گا (۲۰۱۴)	استفاده از تمرین ترجمه به عنوان بستری برای ادغام مهارت‌ها؛ استفاده از تمرین ترجمه معکوس؛ استفاده از تمرین ترجمه شفاهی
کیک-دراکس (۲۰۱۴)	استفاده از تمرین‌های پیش ترجمه برای آموزش و تثبیت نکات واژگانی و دستوری (ویژگی‌های ژانر)، تثبیت دانش محتوایی و آموزش‌هایی مثل مهارت‌های خواندن؛ استفاده از ترجمه معکوس؛ استفاده از پیکره‌های موازی و مقایسه‌ای؛ استفاده از تمرین ترجمه تعاریف واژگان تخصصی
لایوسا و کلورتن (۲۰۱۵)	استفاده از پیکره‌های موازی برای آموزش ویژگی‌های ژانر (برای مثال، آموزش واژگان تخصصی از طریق ترجمه تعاریف آن‌ها)
مارینو (۲۰۱۶)	استفاده از پیکره‌های موازی برای آموزش ویژگی‌های ژانر
کایروبوکیا (۲۰۱۸)	استفاده از ترجمه به عنوان تمرین بعد از خواندن

یافته‌ها

چارچوبی برای طراحی تمرین‌های ترجمه در آموزش انگلیسی برای اهداف ویژه اگرچه در مطالعات دو دهه اخیر بر تمرین‌های ترجمه و تمرین‌های که در آن از زبان مادری استفاده می‌شود تأکید شده است، اما معمولاً هر مطالعه به یک ویژگی این تمرین‌ها پرداخته یا با کلی‌گویی این تمرین‌ها را سودمند تلقی کرده است. لذا، در این مطالعه، ویژگی‌ها و استانداردها از مطالعات موجود استخراج شد و با تلفیق، بسط و پروراندن آن‌ها چارچوبی برای طراحی تمرین‌های ترجمه ارائه می‌شود.

سازوکار چارچوب پیشنهادی

در چارچوب پیشنهادی در این مقاله، به شرح شش نوع تمرین می‌پردازیم که در آن از زبان مادری و ترجمه استفاده می‌شود. جدول ۲ خلاصه‌ای از مؤلفه‌ها را ارائه می‌دهد.

تمرین ترجمه

مقصود از تمرین ترجمه در این مقاله، تمرینی مستقل است که در آن متنی برای ترجمه در اختیار زبان‌آموز قرار می‌گیرد و فرایند تمرین با فعالیت‌های پیش ترجمه و بعد از ترجمه تکمیل می‌شود. بنابراین، مقصود فعالیت‌های ترجمه به عنوان مکمل یا بخشی از تمرین خواندن، نوشتن و غیره نیست. با توجه به اینکه هدف اصلی استفاده از تمرین ترجمه آموزش زبان است، مهم است چنین تمرینی هدفمند باشد و در طراحی گام‌های آن نکات آموزشی مدنظر باشد. برای نیل به این هدف، اولین گام این است که از دستورالعمل تکراری «متن زیر را ترجمه کنید» پرهیز شود و، در عوض، با فعالیت‌های پیش ترجمه زبان‌آموز را متوجه نکات آموزشی مانند ویژگی‌های ژانر کرد. بنابراین، لازم است نکته‌ای برای آموزش وجود داشته باشد و متن انتخابی بستری برای آموزش آن نکته فراهم کند. فعالیت‌های پیش ترجمه به آموزش و مرور ویژگی‌های ژانر محدود نیستند و می‌توان در این فعالیت‌ها اهداف دیگر را نیز گنجاند. برای مثال، می‌توان از پیکره مقایسه‌ای استفاده کرد و یک یا چند گزینه به زبان مادری در اختیار زبان‌آموز قرار داد تا بخواند یا از منظری بررسی کند. لازم است چنین متنی برخی از واژگان تخصصی متن ترجمه را به زبان مادری داشته باشد. این کار به عنوان فعالیت پیش ترجمه هم به درک مطلب متن ترجمه کمک می‌کند و هم زبان‌آموز می‌تواند با استفاده از پیکره برخی معادل‌های واژگان تخصصی را

پیدا کند. فعالیت‌های بعد از ترجمه نیز مفید و گاهی بایسته هستند. این فعالیت‌ها هم می‌توانند بسته به هدف تمرین متنوع باشند. بررسی ترجمه‌ها و بحث درباره انتخاب‌ها و تفاوت‌ها می‌تواند یکی از گام‌های فعالیت‌های بعد از ترجمه باشد. می‌توان تمرین ترجمه یا بخش‌هایی از آن را به صورت گروهی انجام داد تا روحیه هم‌افزایی بین زبان‌آموزان تقویت شود. به علاوه، تمرین ترجمه به بهبود مهارت ترجمه، مهارت خواندن و درک مطلب، و یادگیری ویژگی‌های ژانر کمک می‌کند. درباره مهارت ترجمه، گفتنی است که معمولاً در آموزش زبان تمرین ترجمه با هدف پروراندن مهارت ترجمه طراحی نمی‌شود، بلکه ابزاری است برای آموزش زبان. اما، در *انگلیسی برای اهداف ویژه* گاهی مهارت ترجمه هم موردنظر است. مثلاً در *آموزش انگلیسی برای اهداف دانشگاهی*، گاهی ترجمه - به زبان مادری یا انگلیسی - بخشی از نیاز زبانی زبان‌آموزان است و، در نتیجه، هدف است.

تمرین ترجمه را می‌توان برای زبان‌آموزان در تمام سطوح طراحی کرد. توصیه می‌شود از متون تخصصی واقعی استفاده شود. چنانچه متن واقعی برای سطح دانشجویان دشوار است، می‌توان از تکنیک‌های ویرایش و خلاصه‌سازی به درستی استفاده کرد (بسترکمن^۱، ۲۰۱۰). متن ترجمه برای هیچ سطحی نباید بلند باشد. بدیهی است که برای سطوح مبتدی تر باید کوتاه‌تر هم باشد. متون بلند کارایی لازم را ندارند، چون نه تنها فرصت پرداختن به آن‌ها در کلاس فراهم نمی‌شود، بلکه برای زبان‌آموزان کسل‌کننده خواهند شد. این مسئله در مورد تمام تمرین‌هایی که در ادامه می‌آیند نیز صادق است.

ترجمه تعاریف اصطلاحات تخصصی

این تمرین معمولاً از انگلیسی به فارسی انجام می‌شود. تعاریف اصطلاحات تخصصی در قالب یک یا چند جمله به زبان‌آموزان داده می‌شود و از آن‌ها خواسته می‌شود جملات را به زبان مادری ترجمه کنند. این تمرین را می‌توان برای همه سطوح استفاده کرد. تعاریف موردنظر باید از متون تخصصی واقعی انتخاب شوند. در صورتی که تعریف موردنظر برای زبان‌آموزان به لحاظ زبانی دشوار باشد، می‌توان با رعایت اصول آن را خلاصه کرد و ساختار جملات را ساده‌تر کرد. این تمرین می‌تواند در حکم یک تمرین ساده مستقل ترجمه باشد، یا کارکرد فعالیت پیش‌خواندن یا بعد از خواندن را داشته باشد.

ارائه ترجمه گزیده‌هایی از متن توسط مدرس به زبان آموز

در این تمرین جملاتی از متن خواندن انتخاب می‌شود و توسط مدرس/طراح تمرین ترجمه می‌شود تا به زبان آموز ارائه شود. باید توجه کرد تا جملاتی برای ترجمه انتخاب شوند که به لحاظ درک مطلب دشوارترند و نکات واژگانی و دستوری موردنظر را دارند. در ترجمه این جملات نیز باید توجه کرد که با هدف ارائه ترجمه‌ای روان نباید متن را به لحاظ ساختاری چندان دستخوش تغییر کرد. بلکه باید تا حد امکان به ساختار متن انگلیسی نزدیک ماند تا زبان آموز بتواند با مقایسه ترجمه و جملات انگلیسی نکات موردنظر را استنباط کند. از زبان آموز خواسته می‌شود جملات نظیر را در متن انگلیسی پیدا کند. این تمرین را هم می‌توان به عنوان فعالیت پیش خواندن در نظر گرفت و هم فعالیت بعد از خواندن. چنانچه تمرین قبل از خواندن باشد، زبان آموزان به پیش خوانی متن ترغیب می‌شوند.

ترجمه معکوس^۱

مدرس یا یک فرد با مهارت متن تخصصی نسبتاً کوتاهی را که ویژگی‌های ساختاری و واژگانی موردنظر را دارد از انگلیسی به فارسی ترجمه می‌کند و ترجمه انگلیسی را به زبان آموزانی که متن اولیه را ندیده‌اند می‌دهد تا در گروه‌های خود آن را به انگلیسی ترجمه کنند. سپس متن فارسی اولیه به آن‌ها داده می‌شود تا با متن ترجمه شده خود مقایسه کنند و تفاوت‌ها را پیدا کنند. سپس دانشجویان در گروه‌های خود دلایل تفاوت‌ها را به بحث می‌گذارند و نتیجه را به کلاس گزارش می‌دهند. با انجام چنین مقایسه‌ای و یافتن تفاوت‌ها و شباهت‌ها، زبان آموزان نقاط قوت و ضعف خود را می‌یابند، ریشه برخی اشتباهاتشان را پیدا می‌کنند، توجهشان به انتقال مثبت و منفی جلب می‌شود و از آن می‌آموزند.

صورت دیگر انجام این تمرین، مخصوصاً در کلاس‌های با جمعیت کم‌تر، این است که زبان آموزان به دو گروه تقسیم شوند و ترجمه اولیه به جای مدرس توسط یکی از گروه‌ها انجام شود. سپس ترجمه در اختیار گروه دیگر که متن اولیه را ندارند قرار گیرد تا دوباره آن را به زبان انگلیسی برگردانند. سپس هر دو گروه کار مقایسه را انجام می‌دهند و تفاوت‌ها در کلاس به بحث گذاشته می‌شود. اگر تمرین به صورت دوم انجام شود، احتمال

1. back-translation

وجود خطا در ترجمه گروه اول و در نتیجه بروز خطا در ترجمه معکوس گروه دوم بیشتر است و بستر برای بحث مهیاتر خواهد بود. در انجام این تمرین، می‌توان سوییگی ترجمه را تغییر داد و با متن تخصصی فارسی و ترجمه انگلیسی آن شروع کرد و از گروه مربوطه خواست ترجمه انگلیسی را به فارسی برگرداند.

از این تمرین می‌توان به عنوان یک تمرین مستقل ترجمه استفاده کرد، یا آن را مکملی برای تمرین خواندن (با حفظ فاصله زمانی) در نظر گرفت (برای توضیح بیشتر، به شرح نمونه تمرین رجوع کنید). همچنین، می‌توان آن را در گام‌های تمرین نگارش گنجانده. این تمرین نیز برای همه سطوح زبانی مناسب است. در سطوح مبتدی، می‌توان برای ترجمه معکوس به یک جمله بسنده کرد که، برای مثال، ساختار دستوری مورد نظر را دارد.

ترجمه شفاهی^۱

مقصود از ترجمه شفاهی ترجمه‌ای نیست که مترجمان شفاهی انجام می‌دهند، بلکه صرفاً ارائه گزارش شفاهی محتوای متن انگلیسی به زبان فارسی، معمولاً به عنوان یک فعالیت بعد از خواندن یا پیش فعالیت تمرین ترجمه است. هدف اصلی از این تمرین ارزیابی درک مطلب و آموزش و مرور معادل‌های واژگان تخصصی است.

استفاده از پیکره‌های زبانی موازی و مقایسه‌ای^۲

پیکره‌ها در آموزش جنبه‌های زبانی با مهیا کردن بافت شرایط را برای یادگیری قیاسی تسهیل می‌کند و به زبان‌آموز این امکان را می‌دهند که در فرایند یادگیری مستقل‌تر عمل کند (جانز^۳، ۱۹۹۱؛ کارتر و مک‌کارتی^۴، ۱۹۹۵). به علاوه، طبق نظر کنراد^۵ (۲۰۰۵)، تمرین‌هایی که در طراحی آن‌ها از پیکره‌ها استفاده می‌شوند آگاهی زبانی را بالا می‌برد و توجه او را به جنبه‌های زبانی جلب می‌کند. به اعتقاد او، چنین تمرین‌هایی با بافت طبیعی که گزاره‌های زبانی را در خود دارد، زبان‌آموزان را به پیدا کردن الگوهای زبانی سوق

1. oral translation
2. parallel and comparable corpora
3. Johns
4. Carter & McCarthy
5. Conrad

می‌دهد. در این مسیر، در ذهن زبان‌آموزان فرضیه‌هایی شکل می‌گیرد و آن‌ها در کنکاشی ذهنی به راستی‌آزمایی این فرضیه‌ها می‌پردازند و از این طریق یادگیری اتفاق می‌افتد. با این حال، کتاب‌های انگلیسی برای اهداف ویژه در ایران اغلب از قابلیت چنین تمرین‌هایی برای آموزش ویژگی‌های ژانر استفاده نمی‌کنند.

از آنجا که این مطالعه به نقش ترجمه و زبان مادری می‌پردازد، تمرکز بر پیکره‌های دوزبانۀ موازی و مقایسه‌ای است. منظور از پیکره موازی پیکره‌ای است دوزبانۀ که بخشی از این پیکره ترجمۀ بخش دیگر است. پیکره مقایسه‌ای هم یک پیکره‌ای دوزبانۀ است، ولی گرچه هر دو بخش پیکره درباره موضوع و محتوای یکسانی هستند (مثلاً نجوم)، ولی هر یک به طور مستقل در زبان خود تولید شده‌اند و ترجمۀ یکدیگر نیستند. در طراحی تمرین‌های انگلیسی برای اهداف ویژه گرچه پیکره‌های مقایسه‌ای کارآمدتر هستند، ولی می‌توان از هر دو نوع بهره برد. برای مثال، می‌توان یک یا چند گزیده فارسی در رابطه با محتوای متن خواندن در نظر گرفت و به عنوان تمرین پیش از خواندن از زبان‌آموزان خواست گزیده‌ها را بخوانند و سپس به سراغ متن انگلیسی بروند. این کار باعث می‌شود فهم محتوا آسان‌تر شود یا محتوا در ذهن زبان‌آموز تثبیت شود. به علاوه، اگر گزیده‌های فارسی به درستی انتخاب شده باشند، معادل فارسی برخی واژگان تخصصی متن انگلیسی را در خود دارند و، در نتیجه، چنین تمرینی می‌تواند توجه زبان‌آموزان را به اصطلاحات تخصصی و ترجمه‌شان جلب کند. چنانچه متن موردنظر ویژگی ساختاری خاصی داشته باشد، همین مسئله در مورد مؤلفه‌های ساختاری هم صدق می‌کند. یکی دیگر از کارکردهای این نوع تمرین این است که توجه زبان‌آموز را علاوه بر شباهت‌ها به تفاوت‌های میان دو زبان نیز جلب می‌کند.

این نوع تمرین، برای نگارش به زبان انگلیسی نیز سودمند است. در چنین مواردی هم می‌توان زبان‌آموزان را در معرض گزیده‌هایی درباره مطلب موردنظر قرار داد که نمایانگر مؤلفه‌های ژانر موردنظر هستند. می‌توان به عنوان تمرین پیش از نگارش با چند پرسش راهنما توجه زبان‌آموز را به آن ویژگی‌ها جلب کرد و حتی بعد از نگارش هم با طرح چند پرسش از زبان‌آموز خواست برخی مؤلفه‌های نوشته‌اش را با مؤلفه‌های موجود در گزیده‌های پیکره مقایسه و نوشته‌اش را ارزیابی کند.

هر یک از این تمرین‌ها یا تلفیق هوشمندانه و هدفمند آن‌ها می‌تواند ابزاری باشد برای آموزش و تثبیت ویژگی‌های موردنظر. جدول ۲ مؤلفه‌های این چارچوب پیشنهادی را خلاصه‌وار ارائه می‌دهد.

جدول ۲ مؤلفه‌های چارچوب پیشنهادی این مطالعه برای طراحی تمرین‌های ترجمه

نوع تمرین	ترجمه متن	ترجمه تعاریف اصطلاحات تخصصی	ارائه ترجمه گزیده‌های متن برای یافتن گزاره‌های انگلیسی توسط زبان‌آموز	ترجمه معکوس	ترجمه شفاهی	استفاده از پیکره‌های دو‌زبانۀ موازی و مقایسه‌ای
سطح	همه سطوح	همه سطوح	همه سطوح	همه سطوح	همه سطوح	همه سطوح
به‌عنوان	تمرین مستقل ترجمه همراه با فعالیت‌های پیش از ترجمه و فعالیت‌های بعد از ترجمه	۱. تمرین مستقل ترجمه، ۲. پیش‌فعالیت خواندن یا فعالیت بعد از خواندن	پیش‌فعالیت خواندن یا فعالیت بعد از آن	۱. تمرین ترجمه، ۲. تمرین نگارش، ۳. فعالیت بعد از خواندن	۱. فعالیت بعد از خواندن، ۲. پیش‌فعالیت تمرین ترجمه	۱. تمرین ترجمه، ۲. تمرین نگارش، ۳. پیش‌فعالیت خواندن (یا فعالیت بعد از خواندن)
مهارت‌ها و خرده‌مهارت‌های دخیل	۱. ترجمه (در صورت لزوم)، ۲. خواندن و درک مطلب، ۳. واژگان و ساختار	واژگان	۱. خواندن و درک مطلب، ۲. واژگان و ساختار	۱. ترجمه (در صورت لزوم)، ۲. خواندن و درک مطلب، ۳. نگارش، ۴. واژگان و ساختار	۱. خواندن و درک مطلب، ۲. ترجمه، ۳. واژگان و ساختار	۱. خواندن و درک مطلب، ۲. نگارش، ۳. ترجمه، ۴. واژگان و ساختار
هدف	۱. تقویت مهارت ترجمه (در صورت لزوم)، ۲. تقویت مهارت خواندن، ۳. تمرکز بر ویژگی‌های ژانر، ۴. (خود)ارزیابی زبان‌آموزان و توجه به ضعف‌ها و قوت‌ها، ۵. (چنانچه تمرین یا برخی مراحل آن گروهی انجام شود) تشویق هم‌افزایی و کار گروهی	۱. تثبیت محتوا، ۲. آموزش و مرور معادل‌های واژگان تخصصی به‌عنوان یک ویژگی ژانر، ۳. (چنانچه تمرین در گروه‌های کوچک انجام شود) تشویق هم‌افزایی و کار گروهی	۱. آموزش و مرور واژگان تخصصی و نکات ساختاری و دستوری به‌عنوان ویژگی‌های ژانر، ۲. (خود)ارزیابی درک مطلب، ۳. ایجاد انگیزه بین زبان‌آموزان برای پیش‌خوانی متن، ۴. (چنانچه تمرین یا برخی مراحل آن گروهی انجام شود) تشویق هم‌افزایی و کار گروهی	۱. ایجاد حساسیت نسبت به ویژگی‌های ژانر، ۲. (خود)ارزیابی زبان‌آموزان و توجه به ضعف‌ها و قوت‌ها، ۳. بهبود مهارت نگارش، ۴. بهبود مهارت ترجمه (در صورت لزوم)، ۵. تشویق هم‌افزایی و کار گروهی	۱. ارزیابی درک مطلب، ۲. آموزش/ مرور ویژگی‌های ژانر (مخصوصاً معادل واژگان تخصصی)	۱. تثبیت محتوا، ۲. کمک به درک مطلب، ۳. آموزش ویژگی‌های ژانر (واژگان و ساختار)، ۴. توجه به شبهات‌ها و تفاوت‌ها بین ساختار دو زبان، ۵. آموزش همایندها، تفاوت‌های کوچک بین واژگان هم‌معنا، پسوندها و پیشوندها در بافت، ۶. بهبود مهارت نگارش، ۷. بهبود مهارت ترجمه (در صورت لزوم)

بحث و نتیجه گیری

گرچه در تألیفات موجود بر اهمیت ترجمه در آموزش انگلیسی برای اهداف ویژه تأکید و برخی ویژگی ها به طور پراکنده بیان شده است، اما این مطالعات عملاً به طراحی و تشریح نمونه تمرین نپرداخته اند. در این مطالعه، در چارچوب اصول برشمرده یک نمونه تمرین ارائه می شود و سازوکار آن به بحث گذاشته می شود.

Pre-Reading Activities

Step ONE- Read the following Persian excerpts on ecotourism.

Step TWO- In your groups, try to find the English equivalents of the terms in boldface.

Persian Excerpt ONE:

محققان انجمن بین المللی گردشگری، بین بوم گردی و طبیعت گردی تمایز قائل اند. طبیعت گردی به مجموعه فعالیت های تفریحی گفته می شود که تنها برای لذت بردن از جاذبه های گردشگری انجام می پذیرد و هیچ اقدامی جهت حفظ محیط زیست در آن انجام نمی گیرد. اما بوم گردی نوعی گردشگری طبیعت محور است که تأثیرات نامطلوب اندکی بر زیست بوم می گذارد. این نوع گردشگری براساس احساس مسئولیت به منظور حفظ محیط زیست و احترام به فرهنگ بومی مردم آن محل انجام می شود و گردشگران در عین حال از طبیعت هم لذت می برند. بنابراین با توجه به تعاریف بالا مهم ترین تفاوتی که بین بوم گردی و گردشگری در طبیعت وجود دارد، هدفمند بودن بوم گردی در جهت حفاظت از محیط زیست است. احترام به فرهنگ های محلی، ایجاد آگاهی محیط زیستی، تأمین منابع مالی برای حفاظت از محیط زیست، به حداقل رساندن اثرات گردشگری نامتعارف و ترویج فرهنگ بازیافت از شاخصه های مهم بوم گردی هستند. درواقع می توان گفت که بوم گردی بیشتر برای دوستداران محیط زیست کاربرد دارد و طبیعت گردی بیشتر برای افرادی است که به دنبال بهره وری از زیبایی های منابع طبیعی و چشم اندازهای طبیعی مانند حیات وحش، مناطق حفاظت شده گیاهی و جانوری و زیستگاه ها هستند.

Persian Excerpt TWO:

بوم گردی چیزی نیست جز حفظ و نگهداری از محیط زیست، جوامع بومی و سفر مسئولانه با هدف ایجاد توسعه پایدار در زیست بوم. کسانی که می خواهند در زمینه بوم گردی مشارکت داشته باشند می بایست اصولی را به عنوان اصول اصلی و پایه این نوع خاص از گردشگری بپذیرند. برخی از آن اصول به قرار زیر است:

- به حداقل رساندن آسیب‌های فیزیکی، اجتماعی، رفتاری و روانی در طول مسافرت
- ایجاد آگاهی فرهنگی و زیست محیطی و ترویج فرهنگ احترام به طبیعت و مردم بومی؛ این امر را می‌توان با آموزش قوانین و باورهای معنوی مردم محلی به گردشگران و پای‌بند بودن به فعالیت‌های سنتی آن‌ها محقق کرد.
- ایجاد منافع مستقیم مالی برای حفظ و حراست از زیست‌بوم؛
- طراحی و ساخت امکانات سازگار با طبیعت و فرهنگ منطقه با کم‌ترین آسیب ممکن به اکوسیستم بومی.

Reading

Read the English passage once for the content. Are there any phrases or sentences you do not understand? Underline them if any. You may need to read the selection one more time. Discuss the cases of ambiguity in your group or ask your instructor.

Ecotourism vs. Nature Tourism

A subsequent definition by Laarman and Durst (1993) identifies a conceptual difference between ecotourism and nature tourism. Narrowly, they say, nature tourism refers to operators running nature-oriented tours; however, broadly it applies to tourism's use of natural resources including beaches and country landscapes. They define nature tourism as 'tourism focused principally on natural resources such as relatively undisturbed parks and natural areas, wetlands, wildlife reserves, and other areas of protected flora, fauna, and habitats' (1993: 2). Given this perspective, there appears to be consensus in the literature that describes ecotourism as one part of a broader nature-based tourism (NBT). This becomes evident in the discussion by Goodwin (1996: 287), who wrote that *nature tourism*:

encompasses all forms of tourism –mass tourism, adventure tourism, low-impact tourism, ecotourism– which use natural resources in a wild or undeveloped form – including species, habitat, landscape, scenery and salt and fresh-water features. Nature tourism is travel for the purpose of enjoying undeveloped natural areas or wildlife.

And conversely, that *ecotourism* is:

low impact nature tourism which contributes to the maintenance of species and habitats either directly through a contribution to conservation and/or indirectly by providing revenue to the local community sufficient for local people to value, and therefore protect, their wildlife heritage area as a source of income.

The definition by Wallace and Pierce (1996: 848) is also comprehensive, acknowledging the importance of a broad number of variables. To these authors, ecotourism is:

envisioned as a tool for both conservation and sustainable development –especially in areas where local people are asked to forgo the consumptive use of resources for others.

Wallace and Pierce (1996; see also Honey 2008 in regard to her seven principles of

authentic ecotourism) suggest that tourism may be ecotourism if it addresses six key principles, including:

1. a type of use that minimises negative impacts to the environment and to local people;
2. the awareness and understanding of an area's natural and cultural systems and the subsequent involvement of visitors in issues affecting those systems;
3. the conservation and management of legally protected and other natural areas;
4. the early and long-term participation of local people in the decision-making process that determines the kind and amount of tourism that should occur;
5. directing economic and other benefits to local people that complement rather than overwhelm or replace traditional practices (farming, fishing, social systems, etc.);
6. the provision of special opportunities for local people and nature tourism employees to utilise and visit natural areas and learn more about the wonders that other visitors come to see.

Post-Reading Activities

Step ONE- In your groups, try to find the English equivalents of the Persian terms which are in boldface this time using the English selection.

Step TWO- Compare the English terms with the equivalents you found in the second step of Pre-Reading Activities. Are there any differences? Discuss the cases of difference in your group and prepare a report for the class.

Step THREE- Translate the underlined sentence in the English selection into Persian. You can use the Persian excerpts to guide you in selecting appropriate Persian equivalents.

Step FOUR- Translate the two underlined Persian parts into English. In so doing, use the English text as your guide.

در نمونه تمرین بالا، از پیکره زبانی مقایسه‌ای برای فعالیت‌های قبل از خواندن استفاده شده است. در گام اول، از زبان آموز خواسته شده گزیده‌های فارسی را بخواند. این امر با مرور/ تثبیت محتوا به درک بهتر مطلب انگلیسی کمک می‌کند. به علاوه، زبان آموزان را در معرض متونی قرار می‌دهد که با محتوای کمابیش مشابه به طور طبیعی در زبان مادری تولید شده‌اند؛ در نتیجه، بستری فراهم می‌کند تا بعد از اینکه در همان گام اول سعی در یافتن معادل واژگان تخصصی به انگلیسی کردند، در گام‌های بعد از خواندن متن انگلیسی این معادل‌ها را با توجه به متن انگلیسی بررسی کنند و، در صورت اشتباه بودن، بتوانند معادل درست را از متن انگلیسی پیدا کنند. سپس تمرین از سطح اصطلاحات فراتر می‌رود و از زبان آموز خواسته شده یک جمله انگلیسی مشخص از متن را به فارسی ترجمه کند. در انتخاب جمله دقت شده است تا محتوای کلی آن در متن انگلیسی وجود داشته باشد و زبان آموز بتواند از پیکره مقایسه‌ای در ترجمه استفاده کند. همین امر درباره قسمت انتخابی

برای ترجمه از فارسی هم صادق است. با این دو گام، زبان‌آموز حین تمرین ترجمه ویژگی‌های ژانر را عملاً تمرین می‌کند.

تمرین تکمیلی: ترجمه معکوس

حدود دو یا سه هفته بعد از اتمام این تمرین، مدرس می‌تواند بخش کوتاهی از متن انگلیسی را انتخاب کند و به فارسی ترجمه کند. برای مثال، می‌توان تعریف «nature tourism» را برای این کار انتخاب کرد. سپس متن ترجمه‌شده را در اختیار دانشجویان در گروه‌های خود قرار می‌دهد تا آن را در کلاس به انگلیسی ترجمه کنند. در مرحله بعد، از آن‌ها می‌خواهد به متن انگلیسی اولیه برگردند و ترجمه‌شان را با آن مقایسه کنند تا شباهت‌ها و تفاوت‌ها مشخص شود و دلایل احتمالی تفاوت‌ها در گروه‌ها بررسی شود. نهایتاً زبان‌آموزان گزارشی از کار خود به کلاس ارائه می‌دهند.

با توجه به اینکه تمرین ترجمه معکوس است، چنانچه، مانند سناریوی فعلی، این تمرین به عنوان «follow-up» تمرین خواندن در نظر گرفته شود و، بنابراین، دانشجویان متن را دیده باشند، لازم است بلافاصله بعد از اتمام تمرین خواندن انجام نشود. فاصله زمانی دو الی سه هفته‌ای یا بیشتر مناسب است. لازم است متن انتخابی کوتاه باشد تا امکان ترجمه و بحث در کلاس وجود داشته باشد و تمرین خسته‌کننده نشود. به علاوه، باید قسمتی از متن برای ترجمه معکوس انتخاب شود که نکته آموزشی دارد. برای مثال، انتخاب تعریف «nature tourism» برای ترجمه معکوس در متن بالا دلایلی دارد. در درجه اول، محتوا در عین کوتاه بودن کامل و قابل فهم است؛ به علاوه، هم واژگان تخصصی را در خود دارد و هم به لحاظ ساختاری، ویژگی‌های زبان رسمی و مستقیم متن علمی در این تعریف به وضوح مشهود است.

به عنوان یک جمع‌بندی باید اذعان داشت که در دهه‌های اخیر توجه به کارکردهای زبان مادری به طور عام و تمرین‌های ترجمه به طور خاص در زبان‌آموزی و به ویژه آموزش انگلیسی برای اهداف ویژه جلب شده است. با وجود اینکه از چند دهه پیش در مواد آموزشی طراحی شده برای دروس انگلیسی برای اهداف ویژه در ایران تمرین ترجمه وجود داشته است، در این تمرین‌ها معمولاً به دستورالعمل تکراری «متن زیر را ترجمه کنید» بسنده شده است. حال آنکه، می‌توان با تمرین‌های ترجمه، چه در قالب تمرین مستقل و چه به عنوان بخشی از تمرین خواندن یا نوشتن، ویژگی‌های ژانر را آموزش داد، به بهبود

مهارت‌های خواندن و نگارش کمک کرد، به تثبیت محتوا کمک کرد و بستری برای (خود)ارزیابی مهارت‌ها فراهم کرد. این مهم تنها هنگامی حاصل می‌شود که متون به درستی انتخاب شوند و تمرین‌ها هدفمند طراحی شوند. در جهت این نیاز، در مقاله حاضر چارچوبی برای طراحی تمرین‌های ترجمه برای دروس انگلیسی برای اهداف ویژه ارائه شد. این چارچوب با اقتباس از ویژگی‌ها و استانداردهای برشمرده در تألیفات بین‌المللی، تلفیق و بسط آن‌ها ارائه شده است. سپس، با ارائه یک نمونه تمرین به شرح عملی سازوکار آن پرداخته شد.

با توجه به کمبود مطالعات در زمینه تمرین‌های ترجمه و استفاده از زبان مادری در آموزش انگلیسی برای اهداف ویژه در ایران، این مطالعه می‌تواند چارچوبی برای طراحی تمرین‌های متنوع در اختیار مؤلفان این حیطه قرار دهد و به کارایی هرچه بیشتر تمرین‌ها و مواد آموزشی بینجامد. از آنجا که در این مطالعه به اعتبارسنجی چارچوب پیشنهادی نپرداختیم، پیشنهاد می‌شود در مطالعه‌ای دیگر به این مهم پرداخته شود. به علاوه، در فقدان مطالعات در این زمینه، پیشنهاد می‌شود پژوهشگران علاقه‌مند به این حیطه به بررسی کتب درسی انگلیسی برای اهداف ویژه از منظر تمرین‌های ترجمه و استفاده از زبان مادری بپردازند تا روند حاضر مشخص شود و با استانداردهای برشمرده در تألیفات بین‌المللی مقایسه شود. برای اینکه درک جامعی از این استانداردها به دست آید، می‌توان به چارچوب ارائه شده در این مقاله استناد کرد. در سایه چنین مقایسه‌ای، نقاط قوت و ضعف به‌طور مشخص آشکار خواهند شد و می‌توان گام‌های عملی در جهت رفع نواقص برداشت. همچنین، پیشنهاد می‌شود پژوهشگران با طرح‌های آزمایشی یا شبه‌آزمایشی کارایی تمرین‌های هدفمند ترجمه را در قیاس با تمرین‌های متداول با دستورالعمل تکراری «متن زیر را ترجمه کنید» در آموزش انگلیسی برای اهداف ویژه بسنجند.

منابع

- Atkinson, D. (1987). The Mother tongue in the classroom: A neglected resource? *ELT Journal*, 41(4), 241-247.
- Avand, A. Q. (2009). Translation and reading comprehension of ESP learners. *Asian ESP Journal*, 5(1), 44-60.
- Basturkmen, H. (2010). *Developing courses in English for specific purposes*. Palgrave.
- Carter, R., & McCarthy, M. (1995). Grammar and spoken language. *Applied Linguistics*, 16(2), 141-158.
- Chirobocea, O. (2018). A case for the use of translation in ESP classes. *Journal of Languages*

- for Specific Purposes, 5, 67-76.
- Conrad, S. (2005). Corpus linguistics and L2 teaching. In E. Hinkel (Ed.), *Handbook of research in second language teaching and learning* (pp. 393-409). Lawrence Erlbaum.
- Cook, G. (2003). *Applied linguistics*. Oxford University Press.
- Janulevičienė, V., & Kavaliauskienė, G. (2015). Legal English: Translation issues. *Jurisprudencija*, 57, 141-146.
- Johns, T. (1997). Contexts: The background, development, and trialing of a concordance-based CALL program. In A. Wichmann, S. Fligelstone, T. McEnery, & G. Knowles (Eds.), *Teaching and learning corpora* (pp. 100-115). Longman.
- Kavaliauskienė, G., & Kaminskienė, L. (2007). Translation as a learning tool in English for specific purposes. *Kalbotyra*, 57, 132-139.
- Kavaliauskienė, G., & Kaminskienė, L. (2009). Proficiency in reading, writing and translation skills: ESP aspect. *Vertimo Studijos*, 2(2), 171-184.
- Kic-Drgas, J. (2014). Translation in the ESP teaching. *Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes*, 2(2), 253-261.
- Laviosa, S., & Cleverton, V. (2015). Learning by translating: A contrastive methodology for ESP learning and translation. *Scripta Manent*, 2(1), 3-12.
- Leonardi, V. (2009). Teaching business English through translation. *Journal of Universal Languages*, 10(1), 139-153.
- Mahmoud, A. (2006). Translation and foreign language reading comprehension: A neglected didactic procedure. *English Teaching Forum*, 4, 28-40.
- Marinov, S. (2016). Translation exercises aided by data-driven learning in ESP context. *ESP Today*, 4(2), 225-250.
- Mažeikienė, V. (2018). Translation as a method in teaching ESP: An inductive thematic analysis of literature. *Journal of Teaching English for Specific Academic Purposes*, 20, 513-523.
- Medrea, N. (2012). Cross-cultural communication: A challenge to English for Legal Purposes. *Procedia: Social and Behavioral Sciences*, 46, 5475-5479.
- Ross, N. J. (2000). Interference and intervention: Using translation in the EFL classroom. *Modern English Teacher*, 9(3), 61-66.
- Tarabar, A. (2014). ESP teaching practice at technical faculties. *Journal of Foreign Language Teaching and Applied Linguistics*, 2, 63-72.
- Violeta, J., & Galina, K. (2015). ESP students self-evaluation and attitude towards translation. *Journal of Language and Literature*, 6(2), 38-43.
- Zhang, Y., & Gao, C. (2014). Backtranslating: An integrated approach to focus learners' attention on their L2 knowledge gaps. *English Teaching Forum*, 1, 30-35.